

TILAK JO'RA IJODINING POETIK XUSUSIYATLARI

Amirqulova Sevinch Akbar qizi

Sharof Rashidov nomidagi Samarqand davlat universiteti

1-bosqich magistranti

Annotatsiya. *Mazkur maqolada o'zbek adabiyotining iste'dodli vakillaridan biri bo'lgan Tilak Jo'ra ijodi, uning she'riy merosining badiiy xususiyatlari hamda shoir shaxsiyati haqida so'z yuritiladi. Shoirning insoniy fazilatlarini, ustoz sifatidagi faoliyati va she'riyatidagi samimiyat masalalari tahlil qilinadi. Shuningdek, adabiyotshunos olimlar fikrlari hamda shoirni yaqindan bilgan shogirdlarning xotiralari asosida Tilak Jo'raning o'zbek she'riyatidagi o'rni yoritiladi.*

Kalit so'zlar: *o'zbek she'riyati, badiiylilik, samimiyat, yurak obrazi, ijodkor shaxsiyati, she'riy meros, milliy ruh.*

Abstract. *This article discusses the creative work of the Uzbek poet Tilak Jo'ra and the artistic features of his poetry. The paper analyzes the poet's lyrical worldview, sincerity of expression, and the symbolic meaning of the heart motif in his works. In addition, memories of his students and opinions of literary scholars are used to highlight Tilak Jo'ra's place in modern Uzbek literature.*

Keywords: *Uzbek poetry, artistic expression, sincerity, heart symbol, national spirit, poet personality.*

Abstract. *This article analyzes the life, creative activity and artistic features of the poetic heritage of Tilak Jo'ra one of the talented representatives of Uzbek literature. The paper highlights how ideas such as sincerity, human emotions, national spirit and love for the homeland are reflected in the poet's works. In addition, the memories of his contemporaries, the opinions of literary scholars, and materials from documentary films are used to reveal the place of Tilak Jo'ra in Uzbek literature.*

Keywords: *Uzbek poetry, artistic features, sincerity, heart image, poet personality, poetic heritage, national spirit, lyrical expression, modern Uzbek literature.*

Kirish. O'zbek adabiyoti ko'plab iste'dodli shoir va yozuvchilarni yetishtirib bergan boy ma'naviy merosga ega. Ana shunday ijodkorlardan biri Tilak Jo'ra hisoblanadi. Uning she'rlari o'zining samimiyligi, xalq ruhiga yaqinligi va chuqur ma'naviy mazmuni bilan ajralib turadi. Shoir ijodi o'zbek she'riyatida inson qalbi, yurak tuyg'ulari va vatanparvarlik g'oyalari bilan alohida o'rin egallaydi.

Tilak Jo'ra nafaqat shoir, balki bilimdon ustoz sifatida ham ko'plab talabalarga saboq bergan. U uzoq yillar davomida O'zbekiston Milliy universitetida talabalarga dars berib, o'zining chuqur bilimlari va samimiy munosabati bilan talabalarning hurmatini qozongan.

Tilak Jo'ra 1947-yilda Buxoro viloyatining Qorako'l tumanidagi Sayyod qishlog'ida tug'ilgan. U yoshligidan adabiyotga qiziqib, maktab davridayoq she'rlar yozishni boshlagan.

Keyinchalik Toshkent davlat universitetida (hozirgi O'zbekiston Milliy universiteti) tahsil olib, jurnalistika va filologiya yo'nalishida bilim olgan.

Shoir nafaqat ijodkor, balki tarjimon va adabiyotshunos sifatida ham faoliyat yuritgan. U uzoq yillar davomida universitetda tarjima nazariyasi fanidan dars berib, ko'plab shogirdlar yetishtirgan. 1986-yilda filologiya fanlari nomzodi ilmiy darajasini olish uchun dissertatsiya himoya qilgan.

Tilak Jo'ra qisqa umr ko'rgan bo'lsa-da, o'zbek adabiyotida salmoqli ijodiy meros qoldirdi. Uning "Rayhon", "Olam ostonasi", "Yulduzlar tabassumi", "Chorrahadagi uy", "Sanduvoch", "Ruhiyat" kabi she'riy to'plamlari kitobxonlar orasida mashhur bo'lgan.

Shoir she'riyatida inson qalbining nozik kechinmalari, vatan tuyg'usi, tabiat manzaralari va oddiy insonlarning hayoti chuqur badiiy ifodada tasvirlanadi. Uning asarlarida qishloq hayoti, samimiylik va milliy ruh alohida o'rin tutadi.

Hujjatli filmda ham Tilak Jo'ra ijodining ana shu jihatlari, shuningdek, uning shogirdlari va zamondoshlari xotiralari orqali shoir shaxsiyati yoritiladi. Filmda shoirning tug'ilib o'sgan maskani — Qorako'l tumanidagi Sayyod qishlog'i, uning ijodiy muhiti hamda xalq orasidagi hurmati haqida so'z yuritiladi.

Tilak Jo'ra 1994-yilda vafot etgan bo'lsa-da, uning ijodi o'zbek adabiyotida o'z o'rnini saqlab qolgan. Bugungi kunda shoirning merosi o'rganilib, uning xotirasiga bag'ishlangan tadbirlar, ilmiy izlanishlar va hujjatli filmlar yaratilmoqda.

Uzoq yillar, ko'p uzoq yillar,
Aldab keldim o'zimni o'zim.
Meniki, deb bu qizil gullar,
Meniki, deb har aytgan so'zim.
To'g'ri, gullar meniki erur,
Menikidir har aytgan so'zim.
Nima qilay axir ularni,
O'zimmiki bo'lmasam o'zim?

Mazkur she'riy parcha insonning ichki kechinmalari va o'zini anglash jarayonini ifodalaydi. Lirik qahramon uzoq yillar davomida o'zini aldaganini, ya'ni hayotdagi narsalarni "meniki" deb o'ylab kelganini tan oladi. She'rda "qizil gullar" va "so'zlar" obrazlari insonning boyligi, yutuqlari yoki tashqi dunyoga tegishli narsalarni ramziy ifodalaydi.

Birinci misralarda lirik qahramon o'zini aldab kelganini aytadi. U gullar ham, aytilgan so'zlar ham o'ziga tegishli deb hisoblagan. Biroq keyingi misralarda chuqur falsafiy fikr paydo bo'ladi: agar insonning o'zi o'ziga tegishli bo'lmasa, ya'ni o'zligini anglamasa, unda tashqi narsalarning "meniki" bo'lishi ham ma'nosizdir.

She'rning asosiy g'oyasi — inson avvalo o'zini anglamog'i kerak. Chunki o'zligini topmagan odam uchun boylik, mulk yoki boshqa narsalar haqiqiy qadriyat bo'la olmaydi. Oxirgi misra ("O'zimmiki bo'lmasam o'zim?") esa she'rning falsafiy xulosasi bo'lib, insonning o'ziga egalik qilishi, o'zini anglash zarurligini ta'kidlaydi.

Tilak Jo'ra shaxsiyati va ustozlik faoliyati.

Shoirni yaqindan bilgan shogirdlar va hamkasblar uning insoniy fazilatlarini doimo iliq xotiralar bilan eslaydilar. Jumladan, O'ljaboy Qarshiboyning ta'kidlashicha, 1994-yilda universitetni bitirgan talabalar Tilak Jo'raning darslarini hanuz katta sog'inch bilan eslashadi. Domla nihoyatda kamtar, samimiy va sodda tabiatli inson bo'lgan.

Talabalar aytishicha, uning darslari oddiy ma'ruza bo'lmay, balki ma'naviy suhbatga o'xshardi. Tilak Jo'ra talabalarga nafaqat ilm, balki hayotiy saboq ham berardi. Shu sababli ham talabalar uni nafaqat ustoz, balki mehribon inson sifatida ham qadrlashgan.

Shoir vafot etgan paytda ko'plab shogirdlari hali talaba edi. Bu xabar ularni chuqur qayg'uga solgan. Bugungi kunda ham shoirni tanigan insonlar Tilak Jo'rani pok vijdonli, kamtar va samimiy inson sifatida eslab kelishadi. Tilak Jo'ra she'riyatining asosiy xususiyatlaridan biri — samimiyat va qalb ovozinig ustuvorligidir. Adabiyotshunos olim Ibrohim Haqqulning fikricha, shoirning "Sanduvoch" to'plamidagi ko'plab she'rlar ortiqcha tantanavorlikdan yiroq bo'lib, ichki kechinmalarni sodda va ta'sirchan tarzda ifodalaydi.

Shoir ijodida yurak timsoli muhim o'rin egallaydi. Uning she'rlarida inson qalbining eng nozik tuyg'ulari, vatan tuyg'usi va milliy ruh ifodalanadi. Ibrohim Haqqulning ta'kidlashicha, Tilak Jo'ra she'riyatida yurak obrazi Vatanning ramzi sifatida talqin etiladi.

Shoir ijodiga ustoz shoir Mirtemir an'analari ham sezilarli ta'sir ko'rsatgan. Mirtemirning mashhur "Mening o'zbaki yuragim" misrasida ifodalangan milliy ruh Tilak Jo'ra ijodida ham davom etadi. Shoir o'z she'rlarida xalq qalbining ohangini, milliy ruhni va samimiy tuyg'ularni ifodalashga intiladi.

Shoir merosi va xotirasining abadiylashtirilishi

Tilak Jo'ra nafaqat o'z ijodi bilan, balki insoniy fazilatlarini bilan ham xalq qalbidan joy olgan ijodkorlardan biridir. Shoirni taniganlar uni kamtar, samimiy va vijdonli inson sifatida eslaydilar. Bugungi kunda shoirning ijodiy merosini o'rganish va targ'ib qilish ishlari davom etmoqda. Qorako'l tumanidagi Sayyod qishlog'ida shoirning uy-muzeyini tashkil etish tashabbusi ham ana shu maqsadga xizmat qiladi. Bu maskan shoirning hayoti va ijodini kelajak avlodlarga yetkazishda muhim ahamiyatga ega.

Xulosa qilib aytganda, Tilak Jo'ra o'zbek zamonaviy she'riyatida o'ziga xos ijodiy uslubga ega bo'lgan shoirlardan biridir. Uning she'riy merosi inson qalbining nozik kechinmalarini, hayotiy kuzatishlarni va milliy ruhni badiiy obrazlar orqali ifodalashi bilan alohida ahamiyat kasb etadi. Shoir ijodida samimiylik, soddalik va hayot haqiqatiga yaqinlik muhim badiiy tamoyil sifatida namoyon bo'ladi. Bu jihatlar uning she'rlarini o'quvchi qalbiga yaqinlashtiradi hamda ularni samimiy ruh bilan o'qilishiga sabab bo'ladi.

Tilak Jo'ra she'riyatining muhim xususiyatlaridan biri — unda inson qalbining ichki dunyosi, ruhiy kechinmalari va hayotga bo'lgan falsafiy qarashlar chuqur ifodalanishidir. Shoir she'rlarida yurak obrazi markaziy badiiy timsol sifatida ko'p uchraydi. Aynan shu obraz orqali insoniy tuyg'ular, muhabbat, sog'inch, armon va vatan tuyg'usi ifodalanadi. Bu esa shoirning lirik qahramoni orqali inson qalbining eng nozik jihatlarini ochib berishga xizmat qiladi.

Shuningdek, shoir ijodida milliy ruh va xalqona ohang alohida o'rin egallaydi. Tilak Jo'ra she'rlarida oddiy insonlarning hayoti, tabiat manzaralari va qishloq hayotiga xos ruhiy muhit samimiy tasvirlarda namoyon bo'ladi. Shoirning bunday badiiy yondashuvi uning ijodini xalq ruhiyatiga yaqinlashtiradi va o'zbek she'riyatida o'ziga xos badiiy makon yaratadi.

Tilak Jo'ra nafaqat iste'dodli shoir, balki bilimdon ustoz sifatida ham ko'plab shogirdlar yetishtirgan. Uning pedagogik faoliyati ham o'zbek adabiy muhitida muhim o'rin tutadi. Zamondoshlari va shogirdlari xotiralarida u kamtar, samimiy va bilimli inson sifatida yodga olinadi. Bu esa shoir shaxsiyatining ham ijodi kabi samimiy va pok ekanini ko'rsatadi.

Bugungi kunda Tilak Jo'ra ijodiy merosi adabiyotshunoslar tomonidan o'rganilib, uning she'riyati o'zbek adabiyotining muhim qismi sifatida baholanmoqda. Shoir asarlarida aks etgan samimiyat, insoniylik va milliy ruh bugungi kitobxon uchun ham dolzarb ahamiyatga ega. Shu sababli Tilak Jo'ra ijodini o'rganish, tahlil qilish va keng targ'ib etish o'zbek adabiyotshunosligining muhim vazifalaridan biri bo'lib qolmoqda.

Umuman olganda, Tilak Jo'ra ijodi o'zbek she'riyatining ma'naviy boyligini yanada boyitgan muhim adabiy merosdir. Uning she'rlari inson qalbining nozik tuyg'ularini badiiy ifodalash, milliy ruhni ulug'lash hamda hayot falsafasini yoritish orqali o'zbek adabiyotida o'ziga xos o'rin egallaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Tilak Jo'ra. Ruhiyat. – Toshkent: Adabiyot va san'at nashriyoti, 1990.
2. Tilak Jo'ra. Sanduvoch. – Toshkent: Yosh gvardiya nashriyoti, 1987.
3. Tilak Jo'ra. Rayhon. – Toshkent: Adabiyot va san'at nashriyoti, 1983.
4. Ibrohim Haqqul. Adabiy tafakkur saboqlari. – Toshkent: Ma'naviyat, 2002.
5. Ibrohim Haqqul. O'zbek she'riyati va badiiy tafakkur. – Toshkent: Fan, 2005.
6. Mirtemir. Saylanma asarlar. – Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi nashriyot, 1985.
7. O'zbek adabiyoti tarixi. – Toshkent: Fan nashriyoti, 2010.
8. Zamonaviy o'zbek she'riyati masalalari. – Toshkent: Universitet nashriyoti, 2015.
9. O'zbek adabiyotshunosligi asoslari. – Toshkent: Ma'naviyat, 2012.
10. Tilak Jo'ra hayoti va ijodi haqida hujjatli film materiallari hamda internet manbalari.